बार्हस्पत्यो भरद्वाजः।इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

श्रुधी न इन्द्र ह्वयामसि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः।
सं यद्विशोऽयन्त शूरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन्दाः॥ ६.०२६.०१

ववृषाणः- हव्यवर्षका वयम्। महः- महतः। वाजस्य- अन्नस्य। सातौ- लाभाय। इन्द्र। त्वा- त्वाम्। ह्वयामसि- आह्वयामः। श्रुधि- शृणु। यत्- यदा। विशः- प्रजाः। शूरसाता- युद्धे। अयन्त- सङ्गच्छन्ते। तदा। पार्ये- अन्तिमे। अहन्- दिवसे। नः- अस्मभ्यम्। उग्रम्- उद्गूर्णम्। अवः- रक्षणम्। दाः- यच्छ ॥१॥

त्वां वाजी हवते वाजिनेयो महो वाजस्य गध्यस्य सातौ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं तरुत्रं त्वां चष्टे मुष्टिहा गोषु युध्यन्॥ ६.०२६.०२

महः- महतः। गध्यस्य- सर्वैः प्राप्यस्य। वाजस्य- धनस्य। सातौ- लाभे। वाजी- सद्गतिमान्। वाजिनेयः- हव्यवान्। त्वाम्। हवते- आह्वयति। इन्द्र। सत्पतिम्- सतां पालकम्। तरुत्रम्- तारकम्। त्वाम्। वृत्रेषु- आवरणबाधनेषु निमित्तभूतेषु। आश्रयति। गोषु निमित्तभूतासु। युध्यन्। मुष्टिहा- योद्धा। त्वाम्। चष्टे- पश्यति ॥२॥

त्वं कविं चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय शुष्णं दाशुषे वर्क्।
त्वं शिरो अमर्मणः पराहन्नतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्॥ ६.०२६.०३

अर्कसातौ- मन्त्रसम्भजने। त्वम्। कविम्- क्रान्तदर्शिनम्। चोदयः- प्रेरितवान्। त्वम्। कुत्साय- कर्मशीलायोपासकाय। कुत्सा एते हर्यश्वाय शूषमिति श्रुतावेवमेव दृश्यते । दाशुषे- दात्रे। शुष्णम्- शोषकं रक्षः। वर्क्- अच्छिन्दः। अतिथिग्वाय- अतिथिपूजकाय। शंस्यम्- कीर्तिम्। करिष्यन्- वर्धयन्। त्वम्। अमर्मणः- अवीरस्य ते शत्रोः। शिरः। पराहन्- नाशितवान् ॥३॥

त्वं रथं प्र भरो योधमृष्वमावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम्।

Dr. Rangaji
WEBOLIM

त्वं तुग्रं वेतसवे सचाहन्त्वं तुजिं गृणन्तमिन्द्र तूतोः॥ ६.०२६.०४

त्वम्। योधम्- युद्धसाधकम्। ऋष्वम्- महान्तम्। रथम्। प्र भरः- प्रकर्षेणाहरः। युद्ध्यन्तम्- योद्धारम्। वृषभम्- वर्षकम्। दशद्युम्- प्रभूतदीप्तिमन्तम्। आवः- अरक्षः। त्वम्। तुग्रम्- नाशकमिति वैदिककोशः। सचा- तद्गणेन सह। वेतसवे- भौमभोगकामायोपासकाय। वेतसो भौमभोगप्रतीकः। अहन्- अवधीः। इन्द्र। गृणन्तम्- स्तुवन्तम्। तुजिम्- बलवन्तमिति दयानन्दः। तूतोः- अवर्धयः॥४॥

त्वं तदुक्थमिन्द्र बर्हणा कः प्र यच्छता सहस्रा शूर दर्षि।
अव गिरेर्दासं शम्बरं हन्प्रावो दिवोदासं चित्राभिरूती॥ ६.०२६.०५

इन्द्र। त्वम्। बर्हणा- शत्रुनिबर्हणः सन्। तत्। उक्थम्- मन्त्रस्तुतं कर्म। कः- अकरोः। शता सहस्रा- अनन्तानि वृत्राणि। शूर- समर्थ। दर्षि- विदारितवान् तदकरोः। गिरेः- गिर्युपलक्षितजडोन्मुखवासनायाः। दासम्। शम्बरम्- जडप्रायम्। अव हन्- अवधीः। चित्राभिः- नानाविधाभिराश्चर्यभूताभिः। ऊतिभिः- रक्षाभिः। दिवोदासम्- देवानां दासम्। प्रावः- प्रकर्षेण अरक्षः॥५॥

त्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः सोमैर्दभीतये चुमुरिमिन्द्र सिष्वप्।
त्वं रजिं पिठीनसे दशस्यन्षष्टिं सहस्रा शच्या सचाहन्॥ ६.०२६.०६

त्वम्। सोमैः- रसैः। मन्दसानः- हृष्टः। श्रद्धाभिः। इन्द्र। दभीतये- आवरणबाधकाय। चुमुरिम्- अत्तारम्। सिष्वप्- अस्वापयः। त्वम्। पिठीनसे- आत्मदर्शनाय प्राणनिष्पीडनपराय। क्लिष्टप्राणायामसाधनपरायणाय। पिठ हिंसासंक्लेशनयोः। नासा प्राणोपलक्षणार्था। रजिम्- आर्जवम्। चित्रस्ते भानुरिति मन्त्रे रजिष्ठया रज्या पश्व आ इति मन्त्रव्याख्यासन्दर्भे रजिशब्दस्य ऋज्वर्थं दीयते सायणेन। दशस्यन्- यच्छन्। षष्टिं सहस्रा सचा- अनन्तानि वृत्राणि। शच्या- प्रज्ञया। अहन्- नाशितवान्॥६॥

Dr. Rangaji
WEBOLIM

अहं चन तत्सूरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुम्नमोजः।

त्वया यत्स्तवन्ते सधवीर वीरास्त्रिवरूथेन नहुषा शविष्ठ॥ ६.०२६.०७

सधवीर- वीरसहित। इन्द्र। वीराः। यत्। स्तवन्ते- प्रशंसन्ति। त्रिवरूथेन- भूर्भुवःसुवरुपपन्नेन। नहुषा- बन्धकेन। यदस्ति। तव- ते। तत्। ज्यायः- श्रेष्ठम्। ओजः- बलयुक्तम्। सुम्नम्- सुखम्। अहम्। चन- अपि। सूरिभिः- उपासकैः सह। आनश्याम्- प्राप्नुयाम्॥७॥

वयं ते अस्यामिन्द्र द्युम्नहूतौ सखायः स्याम महिन प्रेष्ठाः।

प्रातर्दनिः क्षत्रश्रीरस्तु श्रेष्ठो घने वृत्राणां सनये धनानाम्॥ ६.०२६.०८

इन्द्र- परमेश्वर। वयम्। द्युम्नहूतौ- दिव्याह्वाने। अस्याम्। महिन- महात्मन्। ते- तव। सखायः- मित्रभूताः। प्रेष्ठाः- प्रियतमाः। स्याम- भवेम। वृत्राणां घने- आवरणनाशने। धनानां सनये- चिद्रश्मिसम्भजने। प्रातर्दनिः- दुष्टशिक्षकः। तर्द हिंसायाम्। क्षत्रश्रीः- क्षत्रसम्पद्युक्तः। श्रेष्ठः- उत्तमः। अस्तु- भवतु॥८॥

Dr. Rangaji

WEBOLIM